

Юринець Юлія Леонідівна –
доцент кафедри конституційного й
адміністративного права Навчально-
наукового юридичного інституту
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

КВАЛІФІКАЦІЯ ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ НА КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ЗА НОРМАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЩОДО КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ (ETS № 119)

Узагальнення небезпек для рухомих культурних цінностей наведено в преамбулі Конвенції про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності (Париж, 14 листопада 1970 р.): крадіжки, таємні розкопки, незаконне вивезення. У п. 3 Рекомендації про охорону рухомих культурних цінностей (Париж, 28 листопада 1978 р.) додатково зазначено про пошкодження, деформацію. Водночас приділено увагу і проблемі незаконного вивезення (п. 8).

У Документі Краківського симпозіуму з питань культурної спадщини держав-учасниць НБСЄ (Краків, 6 червня 1991 р.) передбачено, що держави-учасниці робитимуть усе можливе для поліпшення умов зберігання вразливих матеріалів культури, серед яких папір, кіноплівка й запатентовані звукові матеріали, забезпечення збереження цих матеріалів культури (п. 23).

Держави-учасниці будуть співпрацювати в запобіганні протизаконному обігові творів культури, наприклад, розглядаючи питання про приєднання до відповідних міжнародних документів (п. 30). Найдетальніше правопорушення щодо культурних цінностей визначено у Європейській конвенції про правопорушення щодо культурних цінностей (Дельфі, 23 червня 1985 р.) і наведено в таблиці:

**Види правопорушень щодо культурних цінностей за
додатком III до Європейській конвенції про
правопорушення щодо культурних цінностей**

Пункт	Підпункт	Диспозиція порушення
1	a	Крадіжки культурних цінностей
	b	привласнення культурних цінностей шляхом застосування насильства чи погрози
	c	приймання культурних цінностей на місці, де було зареєстровано початкове правопорушення, незалежно від місця його вчинення
2	a	Діяння, що полягають у незаконному придбанні культурної цінності іншою особою, незалежно від того, чи кваліфікує ці діяння національне законодавство як незаконне привласнення, шахрайство, зловживання довірою тощо
	b	користування культурною цінністю, одержаною внаслідок майнового правопорушення іншого, ніж крадіжка
	c	придбання внаслідок грубої необережності культурної цінності, отриманої шляхом крадіжки чи майнового правопорушення іншого, ніж крадіжка
	d	знищення або пошкодження культурної цінності іншою особою
	e	досягнення домовленості між двома чи більше особами, що передбачає явні дії щодо здійснення правопорушення, зазначеного в п. 1 цього Додатка
	f	i) відчуження культурної цінності, яка є невідчужуваною згідно із законодавством Сторони Конвенції; ii) придбання цінності, зазначеної в пункті «i)», якщо особа, яка купує її, діє, усвідомлюючи, що ця цінність є невідчужуваною; iii) відчуження культурної цінності з порушенням законодавства Сторони, яке дозволяє відчуження цієї цінності лише за умови отримання попереднього дозволу компетентних органів;

		iv) придбання цінності, зазначеної в пункті «iii», якщо особа, яка купує її, діє, усвідомлюючи, що ця цінність відчужена з порушенням законодавства, зазначеного в пункті «iii»; v) порушення законодавства Сторони, відповідно до якого особа, що відчужує або купує культурну цінність, має повідомити компетентним органам про це відчуження або придбання
	g	i) порушення законодавства Сторони, відповідно до якого особа, що випадково відкрила археологічні предмети, зобов'язана повідомити про ці предмети компетентним органам; ii) приховання або відчуження цінності, зазначеної в пункті «i»; iii) придбання предметів, зазначених у пункті «i», якщо особа, яка купує їх, діє, усвідомлюючи, що цінність було отримано з порушенням законодавства, зазначеного в пункті «i»; iv) порушення законодавства Сторони, згідно з яким археологічні розкопки можуть проводити за санкцією компетентних органів; v) приховування або відчуження археологічних предметів, виявлених унаслідок розкопок, що проводять з порушенням законодавства, зазначеного в пункті «iv»; vi) придбання археологічних предметів, виявлених унаслідок розкопок, що проводять з порушенням законодавства, зазначеного в пункті «iv», якщо особа, яка купує їх, діє, усвідомлюючи, що ці предмети було придбано внаслідок цих розкопок; vii) порушення законодавства Сторони або дозволу на розкопки, що видає компетентний орган, згідно з яким особа, яка виявила археологічні предмети внаслідок санкціонованих розкопок, зобов'язана заявити про ці предмети компетентним органам; viii) приховування або відчуження предметів, зазначених у пункті «vii»; ix) придбання предметів, зазначених у пункті «vii», якщо особа, яка купує їх, діє, усвідомлюючи, що ці предмети було отримано з порушенням законодавства, зазначеного в пункті «vii»;

		x) порушення законодавства Сторони, згідно з яким використання металевих детекторів під час археологічних робіт або заборонено, або обмежено певними умовами
	h	i) вивезення або спроба вивезення культурної цінності, вивезення якої заборонено законодавством Сторони; ii) вивезення або спроба вивезення без дозволу компетентних органів культурної цінності, вивезення якої здійснюють тільки за наявності дозволу відповідно до законодавства Сторони
	i	порушення законодавства Сторони: i) яке допускає внесення змін в охоронювані пам'ятники архітектури, охоронювані пересувні пам'ятники, охоронювані монументальні ансамблі чи охоронювані ділянки місцевості тільки з попереднього дозволу, виданого компетентними органами, або ii) згідно з якими власник охоронюваного пам'ятника архітектури, охоронюваного пересувного пам'ятника, охоронюваного монументального ансамблю або охоронюваної ділянки місцевості має зберігати його в належному стані або повідомити про дефекти, які наражають на небезпеку його збереження
	j	отримання культурних цінностей, якщо первинне правопорушення належить до переліку, викладеного в цьому пункті, і незалежно від місця, де його було вчинено

На жаль, станом на жовтень 2016 р. Україна не ратифікувала аналізовану Конвенцію, що перешкоджає налагодженню системного правового регулювання кримінальної відповідальності за посягання саме на культурні цінності. Наприклад, кримінальні правопорушення, що стосуються безпосередньо культурних цінностей, передбачені ст. 298 «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» і ст. 298¹ «Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду» Кримінального кодексу (КК) України. Водночас ці норми є

практично «мертвими». Зокрема, у Єдиному державному реєстрі судових рішень за весь час його ведення вдалося знайти лише один вирок за ст. 298 КК України (Семенівського районного суду Полтавської області від 26 червня 2009 р.), причому він не стосується археологічної спадщини, а щодо археологічної спадщини немає жодного вироку. Стан збереження археологічних пам'яток в Україні нині є катастрофічним [1, с. 310–313]. Такого розгалуженого регулювання, як передбачено в підпунктах «g», «i» пункту 2 додатку III Дельфійської Конвенції, українське кримінальне законодавство не передбачає.

Для кваліфікації злочинів щодо культурних цінностей застосовують здебільшого загальнокримінальні статті. Наприклад, крадіжку культурних цінностей можуть розглядати як крадіжку за ст. 185 КК України, а суспільну небезпеку діяння саме щодо культурних цінностей ураховано шляхом застосування особливо кваліфікуючих ознак (ч. 3–5 ст. 185 КК України), зокрема ураховуючи оціночну вартість викраденого. Однак у згаданому вище вирокі від 26 червня 2009 р. цінність викрадених рухомих частин пам'ятника як культурних цінностей не розглядали й не враховували.

Незаконне вивезення культурних цінностей (підпункт «h» п. 2 додатку III Дельфійської Конвенції) карають шляхом поширення на культурні цінності ст. 201 КК України «Контрабанда». Порушення законодавства під час здійснення законним власником незаконних торговельних операцій з культурними цінностями (підпункти «b», «f» п. 2 додатку III Дельфійської Конвенції) взагалі не розглядають як кримінально карані.

Отже, для забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо охорони культурних цінностей Україні необхідно ратифікувати Дельфійську Конвенцію та забезпечити комплексне регулювання відповідно до її вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юринець Ю. Л. Європеїзація українського права у сфері забезпечення культурних прав громадян: адміністративно-правовий вимір: монографія / Ю. Л. Юринець. – Ужгород: Сабов А. М., 2016. – 460 с.